

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди



**Актуальні питання
корекційної та
інклюзивної
освіти**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**



**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць



**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юрївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дроздик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Забеліна Г.Д. Використання казкотерапії в логопедичній роботі з розвитку мовлення у дошкільників із заїканням.....	115
Завадська О.А. Умови психолого-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзії.....	121
Зінов'єва О.В. Діагностика розвитку довільної регуляції навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	126
Злобіна Н.М. Використання піктограм, як засобу комунікації дітей із синдромом Дауна.....	132
Калашиник С.В. Огляд методик корекції поведінкових порушень у дітей з РАС.....	138
Катріч А.М. Застосування елементів Монтессорі – терапії у сенсорному вихованні дітей із ЗПР.....	143
Кірпа Д.О. Ігрові вправи як засіб профілактики порушень писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	149
Колот С.Б. Логопедична ритміка для дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).....	156
Комір С.М. Роль і місце дихальних вправ в корекції заїкання	160
Комкова О.М. Формування довільної уваги у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення.....	167
Костенко В.А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	175
Кривоніс Д.О. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.....	181
Лактіонова О.М. Особливості обстеження зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня	186
Літвін Л.М. Діяльність реабілітаційного центру «Право вибору» щодо інклюзії дітей та людей з порушеннями у сучасне суспільство.....	190
Малєєва А.М. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	195
Мамедова Л.Б. Розвиток соціальної компетентності дітей з РАС засобами соціальних історій.....	200
Маркіна Н.В. Формування емоційного здоров'я дітей засобами музикотерапії.....	208
Маркова Л.В. Стратегія формування потреби у спілкуванні дітей з розладами аутистичного спектру.....	211
Мироненко А. В. Комплексний підхід до розвитку звуковимови у дітей з порушенням слуху.....	218
Мірошниченко І.А. Формування функціональних цілей міждисциплінарною командою фахівців, як засіб реалізації програм допомоги для дітей з моторними порушеннями.....	224
Мірошниченко О.В. Використання музикотерапії в подоланні дизартрії у дошкільників.....	232
Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	237

спеціальних засобів корекції передбачено наявність корекційних програм, але прикладів або посилань на такі комп'ютерні програми нами не було помічено. Подальших розвідок потребує вивчення досвіду корекційно-логопедичної роботи із застосуванням логопедичних ігор у приватних центрах розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Вихристюк М. І. Особливості використання комп'ютерних технологій у логопедичній роботі // Сучасні проблеми логопедії та реабілітології. — 2018. — С.15-18.
2. Наказ про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32034.html. — Дата звернення 17.10.2020.
3. Харлапиева С. Я. Использование компьютерных технологий в коррекционной работе с детьми дошкольного возраста, имеющими ОНР. — Режим доступа: <https://urok.1sept.ru/статьи/579956>. — Дата звернення 25.10.2020.

Забеліна Г.Д.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

У сучасному світі дошкільню приділяється все більше уваги, навіть на законодавчому рівні. Законом України «Про освіту» визначено, що основною метою освіти є всебічний розвиток дитини як особистості: розвиток її талантів, розумових здібностей, збагачення інтелектуального, культурного потенціалу.

Важливу роль на шляху досягнення цієї мети відведено початковій ланці освіти, адже саме у дошкільний період у дітей формуються основи наукового світорозуміння, визначаються способи навчальної діяльності. Дитина вчиться

жити серед людей. Однак, з кожним роком збільшується кількість дітей, які мають патології мовлення, найпоширенішим серед яких є заїкання.

Ключові слова: заїкання, казкотерапія, комунікація.

Постановка проблеми. Заїкання – складний вид мовної патології, який спричиняє значні мовленнєві труднощі та ускладнює спілкування заїкуватого з оточуючими, тим самим травмуючи психіку дитини. У дітей із порушенням розвитку мовлення порушуються комунікативні здібності. Це – відсутня мотивація до спілкування, розлади поведінки, труднощі у налагодженні контактів, підвищена емоційна стомлюваність. Для подолання цих проблем необхідно застосувати цілеспрямований процес для навчання засобів спілкування та уміння їх застосовувати на практиці.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідження з казкотерапії та вивчення теоретичних та практичних аспектів роботи з казкою, її впровадження в індивідуальну та групову роботу, широко представлені в роботах українських науковців Ю. Алімова, Д. Арановська-Дубовис, О. Бреусенко-Кузнєцов, О. Вознесенська, М. Забродський, Є. Заїка, О. Мартиненко, Г. Мікляєва, Л. Терлецька, Р. Ткач, Т. Яценко та ін. Авторами здійснена спроба дати визначення казкотерапії, розроблені методичні та вікові підходи до її застосування.

Мета статті: практично дослідити особливості казкотерапії як напрямку для полегшення формування комунікації дітей із заїканням.

Виклад матеріалу дослідження. У період з 12 жовтня по 1 листопада 2020 року було проведено експериментальне дослідження комунікативних здібностей у дітей з проблемою заїкання. Дослідження проводилось у спеціальному класі для дітей з мовними порушеннями. Були проведені констатуючий, формуючий, контрольний експерименти для доведення теоретичних положень і підтвердження висунутої гіпотези, що формування комунікативних здібностей у дітей із заїканням за допомогою прийомів та методів казкотерапії у педагогічній реабілітації дітей із заїканням дає позитивні результати.

Для визначення розвитку комунікативних здібностей було проведено обстеження дітей із заїканням.

Також були опрацьовані наступні задачі:

- вивчення анамнестичних даних дітей;
- спостереження за групою дітей із проблемою заїкання;
- виявлення труднощів у ситуаціях спілкування для кожної дитини;
- визначення рівня фіксації дітей на своєму «дефекті»
- визначення контрольної та експериментальної групи дітей.

У ході дослідження використовувались наступні методи та методики:

- метод аналізу анамнестических даних;
- метод спостереження;
- бесіда;
- методика оцінки комунікативних та організаційних нахилів (КОС), розроблених Б.А. Федоришиним, що була перетворена й пристосована для дітей із заїканням;

- методика діагностики "перешкода" у встановленні емоційних контактів В.В. Бойка.

Для реалізації мети, були розв'язані наступні програмні задачі:

- ознайомлення із різними способами спілкування у змодельованих ситуаціях;
- розвиток емоційної сфери, вміння розрізняти емоції й правильно їх виражати;
- розвиток когнітивних процесів (пам'ять, мислення, уява, увага);
- навчання правильній побудові висловлювання;
- ознайомлення з різними невербальними засобами спілкування й використання їх у мовленні;
- активація дрібної моторики, творчої уяви;
- виховання почуття єдності, колективу;

Формувальна робота із дітьми, що заїкаються, складається з чотирьох етапів. Казкотерапію можна застосувати до навчального, перехідного та завершального етапів.

Програма формуючої дії була побудована у відповідності до вимог корекційної роботи з подолання заїкання та метода казкотерапії, а також з урахуванням етапів розвитку комунікативних здібностей та індивідуальних особливостей кожної дитини.

У формуючу програму увійшли ігри та вправи, а також заняття, запропоновані Зинкевич-Євстигнеєвою Т.Д. [5]/

Під час заняття були використані казки Ш. Перро, А. Смирнової, С.А. Черняєва, Е.В. Белінської.

У формуючу програму увійшли 25 занять: 19 занять групових, 6 – індивідуальних.

Діти відповідали на запитання та фіксували відповіді за методиками оцінки КОС та діагностики «перешкод». Була проведена методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей.

Результати:

- після проведених занять, рівень комунікативних здібностей в експериментальній групі змінився. Якщо до початку формуючого впливу показник рівня розвитку комунікативних навиків групи був 60%, після – він підвищився до 80%.

Слід також відмітити, що до початку формуючого експерименту у трьох дітей рівень комунікації був середнім, а у двох – нижче середнього. Після проведених занять рівень трьох дітей середній, у двох – високий;

Таким чином, порівнюючи обидва показники, можна сказати, що використання казкотерапії на формуючих заняттях позитивно впливає на розвиток комунікативних здібностей у дітей із заїканням.

Другою методикою була діагностика «перешкод» під час спілкування. За результатами констатуючого експерименту, головними перешкодами були неадекватність прояву емоцій та домінування негативу.

Таким чином, бачимо, що у результаті формуючої роботи більшість дітей змогли позбавитися деяких своїх «перешкод», які заважали їм спілкуватися з оточенням.

За результатами констатуючого експерименту, розвиток комунікативних здібностей дітей експериментальної групи було наступним: на середньому рівні – 3 дітей (60%), нижче середнього – 2 (40%).

Після формуючого експерименту, контрольні дослідження рівня розвитку комунікативних здібностей, наступні: в експериментальній групі результати підвищились: на високому рівні – 2 дітей (40%), на середньому рівні – 3 (60%).

Порівнюючи перші показники з другими, можна зробити наступні висновки: ефективність формуючого впливу дорівнює 50%.

Підсумовуючи результати формуючого впливу, можна зробити висновки, що діти експериментальної групи зуміли розвинути свої комунікативні здібності до високого рівня. Тобто, отримані на заняттях знання та вміння, діти змогли перенести у повсякденні ситуації спілкування. Використання казкотерапії під час формуючих занять посприяли пришвидшенню цього процесу.

Також в експериментальній групі 3 дітей змогли впоратись й подолати основні «перешкоди» у спілкуванні та визначення зі своїми емоціями.

Таким чином, є ефективність формуючого впливу казкотерапії на пришвидшення формування комунікативних навичок.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Заїкання – найдревніша та найбільш розповсюджена проблема в історії вивчення розладів мовлення. Однак, порушуючи комунікативний бік мовлення, воно вплітається у процес розвитку особистості, її соціалізації, тим самим перестаючи бути просто мовленнєвим порушенням.

Подолання заїкання – комплексний процес логопедичного, психолого-педагогічного та, при необхідності, медичного впливу. Важливе місце у цьому займає психотерапевтична робота, яка направлена на розвиток соціальних взаємовідносин. За результатами дослідження можна зробити висновки,

гіпотеза знайшла своє підтвердження: використання методів казкотерапії дає позитивні результати в значно коротший термін. Використовуючи методи та прийоми казкотерапії на заняттях з формування комунікативних здібностей дітей із заїканням, можна досягти позитивних результатів; підвищити рівень розвитку комунікативних здібностей, позбутися багатьох «перешкод».

Дослідження показало, що у п'яти дітей спостерігається ранній мовленнєвий розвиток у поєднанні з двомовністю. Двоє дітей (неврозоподібне заїкання) заїкаються через спадковість (по батьківській лінії).

Спостереження проводилось з дітьми під час занять, в повсякденній діяльності, грі, побутовій діяльності.

Спостереження показали, що у дітей з невротичним заїканням виникають труднощі під час спілкування з незнайомими людьми, у незнайомій ситуації, під час виконання доручення, під час покарання, перезбудження. На відміну від них, при неврозоподібному заїканні нема конкретних ситуацій, щоб у дітей виникали труднощі. Симптоми заїкання виникають у повсякденних ситуаціях, коли діти забуваються.

Список використаних джерел:

1. Василевська О., Дворніченко Л. Казкотерапія як засіб психологічної роботи з різними віковими категоріям. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2020. Випуск 6. С. 24–31. Режим доступу: <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2020-6-4>.

2. Вознічка-Парузель Б. Мистецтво створення релаксаційних казок. Острів безпеки у світі небезпеки: на допомогу бібліотерапевту. Львів, 2012. С. 89–91.

3. Дикманн Х. Юнгианский анализ волшебных сказок. Сказание и иносказание. Приложение: методы аналитической психологии. Санкт-Петербург : Академический проект, 2000. 256 с.

4. Заброцький М.М., Брандес В.М., Вознюк О.В. Казка як важливий чинник розвитку людства. Вісник Житомирського державного університету. 2001. № 8. С. 96–100.